

Tomasz Sudol

Streszczenie rozprawy doktorskiej w języku polskim

**Zbrodnie Wehrmachtu na żołnierzach Wojska Polskiego
we wrześniu-październiku 1939 r.**

Tematyka rozprawy doktorskiej dotyczy zakresu historii najnowszej Polski w obszarze nauk humanistycznych. W ujęciu problemowo-chronologicznym porusza zagadnienie zbrodni wojennych Niemieckich Wojsk Lądowych (Heer), popełnionych na żołnierzach Wojska Polskiego w trakcie kampanii polskiej 1939 roku (1 września – 5 października 1939 r.), ale również uwzględnia zdarzenia, które miały miejsce w kolejnych tygodniach. Rozprawa została podzielona na dwa tomy: pierwszy zawiera tekst główny rozprawy, a tom drugi załączniki.

Rozprawa doktorska poprzedzona jest obszernym wstępem, omawiającym szereg istotnych zagadnień związanych z tematyką badania i ścigania zbrodni na jeńcach wojennych w okresie powojennym. Stanowi on rodzaj krytycznego przeglądu wybranych zagadnień, takich jak: dotychczasowy stan badań i wiedzy na temat zbrodni popełnionych na jeńcach wojennych w 1939 r., charakterystyka źródeł, ocena materiału dowodowego, wytworzonego przez polski i niemiecki wymiar sprawiedliwości, sprawy dotychczas błędnie opisywane jako fakty zbrodni na jeńcach wojennych oraz motyw mitologizacji poszczególnych zdarzeń i ich wpływ na narrację zbudowaną wokół zbrodni wojennych. We wstępie omówiona została również konstrukcja rozprawy doktorskiej.

Rozdział I omawia szeroko motywy, które miały bezpośrednie i pośrednie przełożenie na popełnianie przez żołnierzy niemieckich zbrodni wojennych. Były to zarówno: nowa wizja prowadzenia działań zbrojnych, podejście do zapisów konwencji międzynarodowych (w teorii i praktyce), rozkazy i różnego rodzaju inne dokumenty wytworzone przez władze wojskowe, postawa i mentalność panująca w szeregach wojska niemieckiego, kwestia morale, problem ideologii narodowosocjalistycznej, zagadnienie „nerwowości”, sygnalizowane przez dowódców wojskowych, różnego rodzaju stereotypy i wyobrażenia (na temat Polski, polskiego społeczeństwa i polskich żołnierzy), przypisane jedynie stronie przeciwnej, problem rzekomej i faktycznej „partyzantki”, temat eskalacji przemocy w trakcie trwania kampanii oraz oddziaływanie propagandy na zachowanie się żołnierza niemieckiego jak również kwestia nieformalnych zwyczajów wojennych.

Rozdział II prezentuje cały katalog różnych zbrodni wojennych, popełnionych przez żołnierzy niemieckich na polu walki. Mowa w nim m.in. o zbrodniach popełnionych na żołnierzach WP posądzonych o walkę o charakterze partyzanckim, zbrodniach w odwecie za śmierć niemieckich żołnierzy (motyw zemsty i odwetu na nieprzyjacielu), zbrodniach na rannych żołnierzach WP (dobijanie rannych żołnierzy przeciwnika na polu walki i naruszanie neutralności obiektów medycznych), ale również mowa jest o praktyce intencjonalnego niebrania żołnierzy WP do niewoli bądź zbrodniach o podłożu antysemitycznym.

Rozdział III omawia zbrodnie na żołnierzach WP na pierwszych etapach niewoli. Mowa tu o losie jeńców, którzy trafili do punktów zbiorczych jeńców. W rozdziale opisany został również los jeńców wojennych w trakcie transportu do obozów przejściowych, obozów jenieckich, Stalagów i Oflagów. Opisana tu została w sposób szeroki ich sytuacja bytowa: kwestia zaopatrzenia w żywność, zaopatrzenie medyczne, kwestia selekcji narodowościowej jeńców wojennych i zbrodnie popełnione w punktach zbiorczych jeńców. Wyszczególnione zostały poszczególne kategorie zbrodni jak również wyodrębnione zostały tragiczne i krwawe incydenty, do których doszło w punktach zbiorczych w trakcie trwania kampanii. W dalszej części rozdziału omówione zostały: operacja transportu jeńców i przedstawione zostały poszczególne kategorie zbrodni, do których doszło w trakcie transportu jeńców (co miało miejsce w trakcie prowadzenia jenieckich kolumn marszowych, transportów z wykorzystaniem samochodów i taboru kolejowego). W jednym z podrozdziałów rozdziału III omówiony został również los rannych żołnierzy WP, którzy przebywali w szpitalach jenieckich i lazaretach wojskowych jesienią 1939 r.

Rozdział IV omawia przemoc i zbrodnie na dalszym etapie niewoli, którym były obozy przejściowe, obozy jenieckie, Stalagi i Oflagi. Rozdział ów zawiera charakterystykę poszczególnych kategorii obozów i przedstawia szereg zagadnień związanych z bytowaniem jeńców w tego rodzaju obiektach. Poruszone zostały takie kwestie jak: zakwaterowanie, wyżywienie i zaopatrzenie medyczne jeńców. W rozdziale tym omówione zostały poszczególne kategorie zbrodni wojennych, które miały miejsce w obozach.

Istotną częścią dysertacji jest sześć obszernych załączników, systematyzujących rezultaty przeprowadzonych badań. Załącznik nr 1 stanowi chronologiczne zestawienie miejsc, w których doszło do zbrodni na jeńcach wojennych. Załącznik nr 2 to wykaz punktów zbiorczych jeńców wojennych, obozów przejściowych i obozów jenieckich, ustanowionych w trakcie kampanii i krótko po jej zakończeniu. Załącznik nr 3 zawiera informację o Stalagach i Oflagach, które uruchomiono w związku z kampanią polską 1939 r. i do których kierowane były transporty jenieckie. Załącznik nr 4 zawiera zestawienie informacji o liczebności jeńców

w poszczególnych punktach zbarnych, obozach przejściowych, obozach jenieckich oraz Stalagach i Oflagach (na podstawie szacunków i szczegółowych danych). Załącznik nr 5 to wykaz spraw błędnie opisanych jako zbrodnie wojenne Wehrmachtu na żołnierzach WP we wrześniu i październiku 1939. Ostatni z załączników: załącznik nr 6 zawiera cenny materiał ikonograficzny, przedstawiający los polskich żołnierzy w niewoli niemieckiej, w dużej mierze publikowany po raz pierwszy.

Dysertacja jest próbą odpowiedzi na pytania o przyczyny, skalę i masowość zbrodni wojennych popełnionych na żołnierzach Wojska Polskiego w kampanii polskiej 1939 r. oraz w kolejnych tygodniach po jej zakończeniu. W oparciu o najnowsze wyniki badań naukowych, dostępne źródła – zarówno te dotychczas wykorzystywane jak również nowoodkryte, pochodzące z archiwów polskich i zagranicznych, dokonana została krytyczna analiza dotychczasowych ustaleń w zakresie zagadnienia zbrodni na jeńcach wojennych jak również możliwe stało się dokonanie nowych ustaleń, odnoszących się do postawy żołnierza niemieckiego i wojskowej kadry dowódczej w trakcie walk w Polsce jak również faktycznej liczby zbrodni wojennych, których ofiarami byli żołnierze Wojska Polskiego. W sposób szeroki został przedstawiony wachlarz działań związanych z użyciem przemocy wobec branych do niewoli polskich żołnierzy na różnych etapach niewoli.

Tomasz Juszt